

Lettercheck

Bij aankoop van dit instrument krijg je ook toegang tot online materiaal via **www.boomlettercheck.nl**

Gebruik de onderstaande unieke code om je te registreren.
Na activering heb je vijf jaar toegang tot het materiaal

Lettercheck

Handleiding

Risicosignalering
lezen en spellen
groep 1, 2, 3 en 4

Sebastián Aravena en Teije de Vos

Boom

1e druk 2026

© 2026 Sebastián Aravena & Teije de Vos | Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (Postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

Vormgeving en illustratie: Ingrid Bockting en Leendert Masselink
Illustratie omslag: Astrid Poot

ISBN 9789024467716

NUR 840

www.boom.nl/primair-onderwijs/

www.boomlettercheck.nl

Inhoud

Inleiding	7
1. De ontwikkeling van letterkennis	13
2. Inhoud en verantwoording	23
3. De Letters Thuis Lijst en de Letters in de Klas Lijst	33
4. De onderdelen en de signaleringsmomenten	53
5. De afname	61
6. Andere risicofactoren: De Checklist Vroegsignalering Dyslexie	73
7. Het resultaat van de afname en de interpretatie ervan	81
8. Aanbevelingen en handelings- gerichte adviezen	93
Literatuur	117

Inleiding

In onze huidige informatiegerichte maatschappij is goed kunnen lezen en spellen noodzakelijk. Het leren ervan vraagt echter een flinke inspanning. Niet alleen van de leerling zelf, maar ook van de leerkrachten en andere onderwijsprofessionals die de leerling helpen dit doel te bereiken. Lezen en spellen leer je immers alleen met hoge kwaliteit instructie, veel oefening en gunstige overige omstandigheden, zoals een stimulerende leescultuur. Op het moment dat de lees- en/of spellingontwikkeling spaak loopt, is het bovendien van belang zo snel mogelijk in te grijpen. Dit om te voorkomen dat leerlingen hun motivatie of zelfvertrouwen verliezen of dat domino-effecten ertoe leiden dat leerlingen in de knel komen met andere schoolse vaardigheden.

De lees- en spellinginstructie start normaliter in groep 3, maar voor die tijd worden al belangrijke stappen gezet om leerlingen hier goed op voor te bereiden. Zo oefenen leerlingen in de kleuterklassen met klankvaardigheden, zoals rijm en synthese, en maken zij ook kennis met de letters van ons schrift. Vaardigheden die ze in groep 3 nodig hebben om effectief te verklanken. Goed kunnen verklanken helpt hen vervolgens om steeds meer woorden direct te herkennen en om de lees- en spellingvaardigheden verder uit te bouwen. Hoe beter techniek en motivatie uiteindelijk op orde zijn, hoe beter de leerling zich verder kan bekwamen in het goed begrijpen en samenstellen van teksten.

Om leerlingen een gelijke kans te geven op zo'n gezonde lees- en spellingontwikkeling, is het belangrijk om leerlingen die zich bepaalde vaardigheden nog niet hebben eigen gemaakt, snel op te sporen. Hoe langer je wacht, hoe lastiger het wordt om de verschillen tussen leerlingen te verkleinen. Idealiter pik je risicoleerlingen er in de kleuterklassen al uit, zodat je de tijd tot de start van groep 3 nog kunt benutten om samen met de leerling aan een stevige basis te werken.

De *Lettercheck* is een signaleringsinstrument, waarmee je kunt bepalen waar de leerling staat in de vroege ontwikkeling van de schriftelijke vaardigheden en waarmee je risicoleerlingen in een vroeg stadium kunt identificeren. Het instrument richt zich hoofdzakelijk op letterkennis, omdat onderzoek laat zien dat letterkennis bij jonge leerlingen een van de beste voorspellers is van de latere lees- en spellingprestaties en dat moeilijkheden op dit vlak het risico op latere lees- en spellingproblematiek flink verhogen (Aravena, 2017; Sunde et al., 2020).

Meer concreet helpt de *Lettercheck* de leerkracht te bepalen welke letters de leerling kent en in welke mate. Het instrument maakt onderscheid tussen letters herkennen (zoals de 'k' aanwijzen op een blad, nadat de leerkracht de klank /k/ heeft uitgesproken), letters benoemen (zoals de klank /k/ uitspreken, nadat de leerkracht de letter 'k' op een blad heeft aangewezen) en letters schrijven (zoals de letter 'k' opschrijven, nadat de leerkracht de klank /k/ heeft uitgesproken). Ook helpt de *Lettercheck* de leerkracht te bepalen in hoeverre de vergaarde letterkennis toereikend is om daarmee woorden te kunnen verklanken.

Aangezien alle kennis over letters van waarde is voor de lees- en spellingontwikkeling, richt de *Lettercheck* zich niet alleen op kennis van kleine letters en de bijbehorende klanken, maar ook op kennis van hoofdletters en letternamen (zoals de letters in het alfabet heten). Naast letterkennis zijn ook foneembewustzijn en benoemsnelheid bekende vroege voorspellers van de lees- en spellingontwikkeling (Landerl et al., 2019). We hebben er, zoals de naam van het signaleringsinstrument eigenlijk al verklapt, voor gekozen om letterkennis centraal te stellen (zie de paragraaf 'Verantwoording bij de gemaakte keuzes' in hoofdstuk 2 voor verdere toelichting). De *Lettercheck* bevat echter wel een *Checklist Vroegsignalering Dyslexie*, waarmee bekende risicofactoren van dyslexie, waaronder een beperkt fonologisch bewustzijn, in kaart kunnen worden gebracht.

Omdat ook de omstandigheden waarin kinderen leren lezen en spellen ertoe doen, bevat de *Lettercheck* een *Letters Thuis Lijst* en een *Letters in de Klas Lijst*. De *Letters Thuis Lijst* is een vragenlijst voor ouders/verzorgers waarmee je als leerkracht inventariseert in hoeverre de thuissituatie ondersteunend is voor het letteronderwijs en voor de leesontwikkeling in het algemeen. Je kunt deze vragenlijst al direct aan het begin van het schooljaar meegeven aan de ouders/verzorgers van leerlingen van groep 1. De *Letters in de Klas Lijst* is een vragenlijst waarmee leerkrachten in groep 1 én 2 in kaart kunnen brengen hoe ondersteunend de situatie in de klas is voor de leesontwikkeling van de leerlingen en kritisch te kijken naar het eigen handelen rondom letteronderwijs.

De *Lettercheck* is vooral bedoeld voor leerlingen in groep 1 en 2, maar helpt ook om bij leerlingen met leesachterstanden in groep 3 en 4 vast te stellen of er lacunes zijn in hun letterkennis en biedt handelingsgerichte adviezen om elke leerling passende hulp te kunnen geven.

Met behulp van de *Lettercheck* neem je de letterkennis van jonge leerlingen grondig onder de loep en kijk je tevens naar andere factoren die van belang zijn voor de lees- en spellingontwikkeling. De *Lettercheck* bevat de volgende onderdelen:

het herkennen, benoemen en schrijven van letter-klankkoppelingen;

- de kennis van hoofdletters en van de alfabetische namen van letters;
- bekende andere risicofactoren van dyslexie;
- de mate waarin de omstandigheden thuis en in de klas ondersteunend zijn voor het leren van letters en voor het leren lezen en spellen in het algemeen.

Je kunt als leerkracht de *Lettercheck* eenvoudig gebruiken met behulp van pen en papier. Het instrument bevat leerlingkaarten die de leerlingen gebruiken om letters aan te wijzen

en klanken te benoemen, en een invulblad waar leerlingen de letters op kunnen schrijven. Voor de leerkracht heeft de *Lettercheck* instructie- en scoreformulieren voor elk onderdeel en per leerling een verzamelblad waarop je alle resultaten noteert.

Naast de *Lettercheck* is er ook de *Getalcheck* van Boom, een instrument om informatie te verkrijgen over de rekenontwikkeling van jonge kinderen. Het instrument helpt de leerkracht, net als de *Lettercheck*, om in groep 1 en 2 vroeg risicoleerlingen te identificeren, zodat extra instructie kan worden geboden. In groep 3 en 4 kunnen de *Lettercheck* en de *Getalcheck* worden gebruikt om beter zicht te krijgen op eventuele achterstanden en vorderingen.

Doelgroep Lettercheck

De *Lettercheck* is primair bedoeld voor leerlingen in groep 1 en 2. Het onderdeel *Letters Thuis Lijst* kan direct bij de start van groep 1 worden ingevuld door ouders/verzorgers of op een ander moment, wanneer een leerling later instroomt, en kan zo vaak worden gebruikt als nodig is.

Het onderdeel *Letters in de Klas Lijst* is voor leerkrachten in groep 1 en 2, om in kaart te brengen hoe ondersteunend de situatie in de klas is voor de leesontwikkeling van de jonge leerlingen. De *Checklist Vroegsignalering Dyslexie* kan bij de start van groep 2 worden ingevuld om te bepalen of de leerling een verhoogd risico heeft op latere dyslexie.

De onderdelen *Letters aanwijzen*, *Letters benoemen*, *Hoofdletterkennis* en *Letternamenkennis* gebruik je in oktober, februari en juni bij alle leerlingen in groep 2.

Het onderdeel *Letters schrijven* neem je naar eigen inzicht af bij leerlingen in groep 3 en/of 4 om in kaart te brengen welke letter-klankkoppelingen de leerling goed kan schrijven en vooral ook welke niet.

In groep 3 en 4 kan je de *Lettercheck* ook als geheel inzetten als kwalitatieve analyse bij leerlingen met lees- en/of spellingachterstanden en bij instromers en nieuwkomers.

Vereiste deskundigheid

Leerkrachten, onderwijsassistenten en andere onderwijsprofessionals in het primair onderwijs kunnen de *Lettercheck* als signaleringsinstrument inzetten. De uitkomsten kunnen direct worden gebruikt om het aanbod nog beter op de leerling of de groep af te stemmen.

Hoewel de *Lettercheck* dus door verschillende soorten mensen afgenomen kan worden, is er in deze handleiding voor gekozen om in het vervolg over de leerkracht te spreken. Daar waar in de handleiding over de leerkracht wordt gesproken, kan dus ook de onderwijsassistent of de onderwijsprofessional gelezen worden.

Opbouw van het boek

In het **eerste hoofdstuk** van dit boek staat een beschrijving van de ontwikkeling van letterkennis. Je kunt hier lezen over welke stappen leerlingen doorlopen in het aanleren van letterkennis en in het automatiseren ervan, en over de rol van letterkennis in de lees- en spellingontwikkeling. Als de leerlingen bij wie je de *Lettercheck* afneemt, bepaalde uitval vertonen, snap je zo beter waar dit vandaan kan komen en welke elementaire bouwstenen wellicht missen.

Hoofdstuk twee gaat in op de verschillende onderdelen van de *Lettercheck* en op de keuzes die we gemaakt hebben bij het ontwikkelen van dit signaleringsinstrument.

In **hoofdstuk drie** vind je informatie over de invloed die de omgeving heeft op de lees- en spellingontwikkeling en twee vragenlijsten in dit kader. De *Letters Thuis Lijst* kan je meegeven aan ouder(s)/verzorger(s) van kinderen die starten in groep 1. Er horen ook tips bij die je aan de ouder(s)/verzorger(s) kunt geven om de letterontwikkeling thuis te stimuleren. De *Letters in de Klas Lijst* kan je zelf invullen om in kaart te brengen hoe ondersteunend de situatie in jouw klas is voor de leesontwikkeling van alle leerlingen.

Het **vierde hoofdstuk** behandelt de onderdelen van de *Lettercheck* waarmee je primaire en secundaire letterkennis in kaart brengt. Het geeft een overzicht van de verschillende signaleringsmomenten en van de onderdelen die per signaleringsmoment aan de orde komen. Je leest er bovendien waar je de benodigde leerlingkaarten, invulbladen en het instructie- en scoreformulier per signaleringsmoment kunt downloaden, zodat je altijd met de juiste materialen aan de slag kunt.

In het **vijfde hoofdstuk** staat de afname van de onderdelen primaire en secundaire letterkennis centraal. Je leest er wat je van tevoren moet klaarleggen, waar je tijdens de afname op kunt letten, welke instructies je geeft en hoe je de opdrachten moet afnemen en scoren.

In het **zesde hoofdstuk** staan we stil bij andere risicofactoren voor latere leesproblemen, zoals een beperkt fonologisch en fonemisch bewustzijn, en beschrijven we hoe je de *Checklist Vroegsignalering Dyslexie* gebruikt.

Hoofdstuk zeven gaat over de resultaten van de verschillende onderdelen van de *Lettercheck* en over de interpretatie daarvan.

Deze handleiding bevat uiteraard ook tal van adviezen over hoe je daarna met de leerlingen aan de slag kunt gaan. Deze vind je in **hoofdstuk acht**.

Gebruik van het boek

In dit boek vind je uitgebreide informatie over de opzet van de *Lettercheck* en hoe je dit signaleringsinstrument als leerkracht in je letter- en leesonderwijs kunt inzetten. Naast een signaleringsinstrument is de *Lettercheck* ook een naslagwerk voor goed letteronderwijs. Hoofdstuk 8 bevat een uitgebreid, maar toegankelijk overzicht van de wetenschappelijke stand van zaken op het gebied van letteronderwijs en bevat veel aanbevelingen waarmee je als leerkracht jouw handelen kunt versterken.

We hopen dat deze handleiding je op weg helpt om het maximale uit de *Lettercheck* te halen en zo bij te dragen aan een gunstige lees- en spellingontwikkeling van jouw leerlingen.

Sebastián Aravena en Teije de Vos